
ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ I LA PERCEPCIÓ D'INSEGURETAT

and similar papers at core.ac.uk

provided by Reviste

MONTSE QUESADA

Catedràtica de periodisme especialitzat a la Universitat Pompeu Fabra

Quina és la influència real que exerceixen els mitjans en la percepció de la inseguretat? La teoria de la construcció de la realitat social de Berger i Luckman va establir de quina manera els mitjans de comunicació influeixen en la concepció que l'audiència té de la realitat social. Actualment els mitjans de comunicació fan un ús determinat de les informacions i les imatges que transmeten fets violents i no sempre des de la neutralitat. Això té un impacte directe sobre la percepció de la realitat.

Les televisions generalistes d'àmbit estatal projecten una realitat violenta que suposadament ens envolta i que conforma el nostre dia a dia. Aquest fet es pot abordar i mesurar des d'una anàlisi quantitativa on es revisi una determinada ordenació de les notícies, un estil de narració audiovisual, la quantitat de notícies violentes, els escenaris recurrents, així com l'adjectivació utilitzada per valorar la mateixa notícia.

What is the real influence exercised by the media on the perception of insecurity? Berger and Luckman's theory of the construction of social reality established the way in which the communications media influence the audience's conception of social reality. Nowadays, the communications media make a particular use of news and pictures transmitting violent events, not always from a neutral point of view. This has a direct impact on the perception of reality.

General television channels broadcasting throughout Spain project a violent situation supposedly surrounding us and making up our everyday lives. This situation can be approached and measured based on a quantitative analysis reviewing the particular order of news items, the style of audiovisual narration, the quantity of violent news items, the recurrent scenarios and the adjectives used for evaluating the same news item.

La teoria de la construcció de la realitat social, enunciada per primer cop l'any 1979 per Berger i Luckman, va establir de quina manera els mitjans de comunicació influeixen en la concepció que l'audiència té de la realitat social. Mitjançant l'exercici professional del periodisme, els mitjans informen del que passa en el món i faciliten que els usuaris puguin construir en les seves ments una determinada imatge de la realitat. Dit d'altra manera, la presentació selectiva de les notícies i l'èmfasi en uns temes més que en d'altres determinen la nostra percepció del món i la nostra mirada sobre els fets, les normes i els valors que estan presents en la societat.

El risc de quedar-nos amb aquesta lectura senzilla de la teoria de Berger i Luckman és que ens porti a pensar que els mitjans de comunicació —premsa, ràdio, televisió i darrerament també Internet— són els principals responsables de la percepció d'inseguretat que, en general, tenim els ciutadans de les societats desenvolupades; aquesta percepció seria, doncs, la conseqüència directa de la manera com els mitjans ens presenten la realitat social. Però si penséssim així,

estaríem oblidant que els mitjans treballen condicionats per limitacions tècniques i ideològiques molt severes, que són les que, en el procés de producció de la informació, provoquen que les notícies que finalment ens presenten no s'assemblin gaire a la realitat de què parlen. Aquestes limitacions, i no un hipotètic ànim dolós d'enganyar-nos, són les que s'imposen per sobre del fet d'informar, amb el resultat pervers que tots coneixem de distorsió de la realitat.

D'altra banda, en els darrers temps s'ha anat desenvolupant una veritable *cultura de la violència*, patent en totes les produccions del discurs social, que fa de la violència un objecte trivial, un objecte més de consum. Segons Gérard Imbert (1999, 17), la violència forma part de l'univers d'idees quotidiana i contribueix a contaminar les representacions a l'entorn de la seguretat.

Per als seguidors d'aquesta teoria, la realitat que transmeten els mitjans de comunicació no és ben bé la realitat, sinó que és una construcció de la realitat, una representació d'un segment seleccionat de la realitat, una simulació en definitiva. És el producte d'una activitat especialitzada —el periodisme— que l'audiència accepta com a necessària, útil, legitimada socialment i imprescindible per a compartir amb tots els ciutadans del món la realitat social. De manera que si l'audiència no prengués com a certes les informacions que es transmeten a través dels mitjans de comunicació, deixaria d'existir la realitat social que creen —només tindríem la realitat individual que cadascú viu— i, tal vegada, així tampoc no hi hauria espai per a la percepció d'inseguretat de la qual tothom ens queixem.

1. LA INFORMACIÓ A LES TELEVISIONS GENERALISTES

Per a desenvolupar aquest preàmbul faré ús d'algunes de les conclusions que sobre violència deriven de la investigació realitzada per tres universitats espanyoles durant el període inclòs entre l'1 de juliol de 2005 i el 30 de juny de 2006. Els responsables d'aquesta recerca som els professors Javier Fernández del Moral, de la Universitat Complutense de Madrid, José Javier Sánchez Aranda y Bienvenido León, de la Universitat de Navarra, i jo mateixa, de la Universitat Pompeu Fabra.

L'estudi ha analitzat més de quinze mil notícies transmeses per sis cadenes de televisió que emeten per a tot l'Estat, utilitzant una metodologia que integra plantejaments científics tant quantitius com qualitius. El mètode de treball ha estat contrastat en àmbits acadèmics amb èxit i ha fet possible extreure dels aspectes formals, de codi i de contingut dels missatges televisius conclusions socialment útils que, alhora, ens han permès avaluar l'índex de professionalitat de les cadenes analitzades.

La magnitud de la mostra sotmesa a estudi és la més gran que mai s'ha abordat en l'àmbit científic. S'ha fet el seguiment de sis cadenes de televisió, amb un total de nou informatius diaris. Això vol dir que s'han analitzat cada mes la totalitat dels informatius de set dies, que suposa l'anàlisi de seixanta-quatre informatius mensuals i un total de set-cents cinquanta-sis informatius en tot l'any. A més, s'han realitzat anàlisis de contrast, de manera que els diferents grups de recerca han repetit l'anàlisi d'un 20% dels informatius per assegurar l'homogeneïtat en l'aplicació dels criteris analítics.

Per aconseguir resultats vàlids, es van seguir tots els informatius de tarda i nit de totes les televisions generalistes de cobertura nacional que emetien en el període d'estudi: TVE1, TVE2, Antena3, Tele5 i Canal+. Dos mesos abans de finalitzar el primer any de recerca, Canal+ va deixar d'emetre, per la qual cosa va ser substituïda en el nostre estudi per l'anàlisi de la Cuatro, des del seu primer dia d'emissió.

En els dotze mesos analitzats van haver-hi conflictes molt rellevants en l'àmbit polític, econòmic i social, tant a casa nostra com a l'estranger. Només per refrescar la memòria dels lectors faré esment, entre d'altres, del desacord del principal partit de l'oposició amb la política antiterrorista del Govern utilitzant un discurs marcadament agressiu, el conflicte encara viu a l'entorn de l'aprovació de l'Estatut de Catalunya, la trama de corrupció descoberta a Marbella que obligà a constituir una Comissió Gestora per a governar la ciutat, l'OPA de Gas Natural a Endesa, la mort d'un home a la caserna de la Guàrdia Civil de Roquetas de Mar, els robatoris comesos per grups de l'Europa de l'Est que assaltaven els xalets amb els propietaris a dintre, l'arribada massiva en pasteres d'immigrants subsaharians a les Illes Canàries, la mort de disset militars en l'accident del Yak-42 a Afganistan, etc. I en l'àmbit internacional recordem els atemptats a Londres del 7J, el desallotjament de Gaza dels assentaments israelians, el pas de l'huracà Katrina per Nova Orleans, els disturbis socials originats a les rodalies de París i estesos a tot França, les eleccions a Palestina que van donar el triomf a Hamàs, les pretensions d'Iran de desenvolupar el seu propi programa nuclear, o la publicació de les caricatures de Mahoma en un diari danès, que va provocar la mort de desenes de persones a diferents manifestacions que van tenir lloc arreu del món. Aquesta llista —forçosament incompleta— de fets conflictius i violents dels quals les televisions van haver d'informar al llarg de tot l'any només pretén contextualitzar el nivell de conflictivitat que hi ha a la informació d'actualitat i amb la qual tots els mitjans de comunicació es van haver d'enfrontar.

2. LA INFORMACIÓ SOBRE FETS VIOLENTS

La presència d'elements violents en els continguts de les informacions que s'emeten per televisió no és un fenomen nou; ha existit des de sempre, d'abans fins i tot que la televisió comencés a funcionar com a mitjà de comunicació en els anys cinquanta. La violència física que sovint mostren les imatges, la violència psicològica que amb freqüència sura de les actituds dels qui protagonitzen les notícies i la violència verbal que s'esmicola en la narració periodística dels fets més conflictius són una constant de la qual els editors dels informatius no solament no defugen, sinó que de vegades fins i tot la magnifiquen.

D'altra banda, és un fet ja demostrat que aquesta presència constant de violència en les informacions ha provocat en els telespectadors una percepció d'inseguretat molt més alta que la que derivaria de la simple observació del nostre entorn social. Malgrat, però, aquesta constatació, de l'estudi que hem dut a terme podem concloure que només un 7'58% de les notícies que es van emetre al llarg de tot l'any mostraven, efectivament, elements de violència explícita: mil cent quaranta-sis notícies de les quinze mil dues-cents trenta analitzades.

Malgrat que no és un percentatge excessivament alt, si tenim en compte el nivell de conflictivitat que s'ha viscut en el període estudiat, no hauríem d'ignorar que aquest tipus de programes s'emeten sempre en hores de màxima audiència i que s'adrecen a tota mena de telespectadors, inclosos joves i nens, per la qual cosa convindria si més no millorar el tractament periodístic de la violència per tal de reduir encara més la seva presència.

Taula 1. *Violència explícita*

Cadena	Violència	%	Notícies	%
Antena3	327	28,53%	3.954	8,27%
Tele5	313	27,31%	4.057	7,72%
TVE1	279	24,35%	3.700	7,54%
Cuatro	138	12,04%	2.131	6,48%
TVE2	48	4,19%	825	5,82%
Canal+	41	3,58%	453	9,05%
TOTAL	1.146	100,00%	15.120	7,58%

Font pròpia

Cal matisar les xifres que corresponen a Canal+, ja que el percentatge anormalment alt del 9'05% de notícies violentes es deu al fet que els seus informatius contenen un nombre molt petit de notícies en relació amb la resta de cadenes de televisió.

Entenem que utilitzar la violència explícita com a recurs narratiu per a informar dels fets d'actualitat provoca disfuncions indesitjables en la percepció dels usuaris. Atès que no és un recurs innocu, la seva sola presència fa que la realitat social que ens presenten els mitjans es tenyeixi d'una virulència indesitjable que no sempre representa amb fidelitat els fets noticiosos dels quals pretén informar.

Crido l'atenció sobre el fet que la major part de les mil cent quaranta-sis notícies compreses en la mostra d'estudi que contenen elements violents han estat presentades per les tres cadenes de televisió que més aferrissadament lluiten per ser líders d'audiència: Antena3, TVE1 i Tele5. Els estudis que mesuren l'audiència de les diferents cadenes de televisió no paren atenció a les raons per les quals els telespectadors trien una cadena o una altra per a informar-se. Sens dubte, la llista de raons pot incloure elements molt variats i fins i tot inversemblants. Però és un fet que l'interès per les representacions violentes és consubstancial a la pròpia espècie humana i semblaria que aquest interès és aprofitat com a criteri per a guanyar audiència.

3. LA NARRACIÓ AUDIOVISUAL S'IMPREGNA DE MATISOS VIOLENTS

Si tenim en compte que la mitjana de duració d'una notícia televisiva està a l'entorn del minut i mig, ens adonarem de la dificultat d'explicar qualsevol fet noticable en aquest temps tan escàs. Els periodistes s'han d'afanyar a seleccionar les

dades i les imatges que puguin explicar millor la totalitat de la informació a què han tingut accés i en aquesta selecció no sempre tenen en compte el grau d'importància informativa de cada dada respecte de les altres. Passa sovint que el fet d'haver obtingut imatges impactants o declaracions rotundes d'algun personatge públic és ja prou motiu per prioritzar-les per sobre d'altres criteris. Aquesta praxi es tradueix, a la fi, en la presència de violència explícita en molts temes que, per definició, tenen poc a veure amb manifestacions violentes. És així com neix la sobrerrepresentació de la violència, per l'ús i l'abús d'un recurs narratiu sempre atractiu. També és així, molt probablement, com neix en l'audiència la percepció d'inseguretat que sovint tenim després d'haver vist un telenotícies sencer.

Els temes en què tenen presència els elements violents són molt diversos. La majoria de les notícies que els inclouen tracten, efectivament, de continguts o missatges violents que cal explicar a l'audiència d'alguna manera. Però n'hi ha molts altres (vegeu la taula 2) on també apareixen elements de violència explícita i, en canvi, són poc o gens adequats per a ser explicats mitjançant aquest recurs. Per exemple, els que tenen a veure amb la política en general —Govern, partits polítics, Parlaments, etc.— o amb les informacions d'interès humà o els temes sobre educació o les notícies culturals.

Utilitzar en excés aquest recurs narratiu té més a veure amb la voluntat expressa de focalitzar l'interès de l'audiència sobre aquesta vessant de la informació que amb un dubtós intent d'ajudar a comprendre en profunditat la informació que s'explica.

Taula 2. Temes

Temes	Notícies	%	Temes	Notícies	%
Violència	296	25,83%	Meteorologia	6	0,52%
Desastres o accidents	211	18,41%	Medi ambient	5	0,44%
Terrorisme	203	17,71%	Parlament	5	0,44%
Govern	82	7,16%	Narcotràfic	5	0,44%
Acció popular	57	4,97%	Cultura popular	4	0,35%
Jutges	37	3,23%	Immigració	4	0,35%
Trànsit	35	3,05%	Educació	4	0,35%
Delinqüència	27	2,36%	Medicina i salut	3	0,26%
Exèrcit	24	2,09%	Cultura	2	0,17%
Interès social	23	2,01%	Teatre	2	0,17%
Guerres	20	1,75%	Política autonòmica	2	0,17%
Partits polítics	15	1,31%	Altres	2	0,17%
Investigació policial	14	1,22%	Oci i espectacles	2	0,17%
Interès humà	10	0,87%	Unió Europea	1	0,09%
Laboral	10	0,87%	Ciència i innovació		
Religió	8	0,70%	tecnològica	1	0,09%
Cinema	8	0,70%	Casa Reial	1	0,09%
Curiositats	8	0,70%	Sindicats	1	0,09%
Toros	8	0,70%			
			Total	1.146	100,00%

Font pròpia

4. LES PITJORS NOTÍCIES SEMPRE OBREN ELS INFORMATIUS

La notícia que obre un informatiu de televisió és considerada com la més rellevant del dia o del període que va entre un programa informatiu i el següent. El fet que a l'entorn d'una quarta part dels informatius de televisió hagin obert amb una informació violenta indica una contradicció flagrant amb el percentatge mitjà del 7'58% de presència de violència que hem trobat en el conjunt de les informacions. Aquesta contradicció s'explica pel fet que és també un recurs habitual de les cadenes de televisió obrir els seus informatius amb les imatges més frapants perquè funcionin com a esquer per atraure l'atenció de la seva audiència. Aquest és el cas de TVE1, Tele5 i Antena3, que acostumen a obrir els seus telenotícies utilitzant aquest recurs, tot i que després, en el desenvolupament d'aquestes mateixes notícies a l'interior dels informatius, no insisteixin en aquests elements de violència explícita.

Taula 3. Obertura d'informatius

Cadena	Obre	Total notícies	% per cadena	% sobre el total
TVE1	32	279	11,47%	27,83%
Tele5	32	313	10,22%	27,83%
Antena3	28	327	8,56%	24,35%
Cuatro	12	138	8,70%	10,43%
Canal+	6	41	14,63%	5,22%
TVE2	5	48	10,42%	4,35%
Total	115	1.146	10,03%	100,00%

Font pròpia

Una cosa molt similar passa amb la redacció dels titulars que es presenten en els informatius. És freqüent que en el sumari es destaquí la vessant violenta de la informació, però després, quan es desenvolupen aquests titulars, o bé s'ignoren aquests elements que havien estat destacats o bé l'enfocament informatiu que predomina s'allunya ostensiblement dels aspectes violents apareguts a l'inici.

Taula 4. Obertura d'informatius

Tema	Notícies	% en titulars	% sobre notícies amb violència
Desastre o accident	119	24,29	10,38
Violència	98	20,00	8,55
Terrorisme	84	17,14	7,33
Govern	40	8,16	3,49
Acció popular	24	4,90	2,09

Continua

Continua

Tema	Notícies	% en titulars	% sobre notícies amb violència
Jutges	16	3,27	1,40
Trànsit	16	3,27	1,40
Exèrcit	14	2,86	1,22
Delinqüència	13	2,65	1,13
Partits polítics	12	2,45	1,05
Investigació policial	7	1,43	0,61
Interès humà	6	1,22	0,52
Curiositats	5	1,02	0,44
Meteorologia	5	1,02	0,44
Interès social	4	0,82	0,35
Laboral	3	0,61	0,26
Educació	2	0,41	0,17
Guerres	2	0,41	0,17
Immigració	2	0,41	0,17
Narcotràfic	2	0,41	0,17
Medi ambient	2	0,41	0,17
Cinema	2	0,41	0,17
Toros	2	0,41	0,17
Religió	2	0,41	0,17
Ciència i tecnologia	1	0,20	0,09
Cultura popular	1	0,20	0,09
Medecina i salut	1	0,20	0,09
Altres	1	0,20	0,09
Parlament	1	0,20	0,09
Política autonòmica	1	0,20	0,09
Teatre	1	0,20	0,09
Unió Europea	1	0,20	0,09

Font pròpia

Si ens fixem en la taula anterior, veurem que els primers llocs estan ocupats per temes fàcilment assimilables amb informació violenta: desastres o accidents, fets violents o terrorisme. Ara bé, que les notícies sobre el Govern ocupin el quart lloc de la llista no deixa de sorprendre. També que el jutges apareguin amb el mateix percentatge de presència informativa que les notícies sobre trànsit (habitualment accidents mortals). En el mateix sentit, la dada que les notícies sobre delinqüència tinguin la mateixa presència global pel que fa a la violència que les notícies sobre partits polítics abunda en la nostra tesi que les cadenes de televisió, lluny d'explicar amb rigor i profunditat els fets d'actualitat, opten per destacar-ne els elements cridaners i atractius, fent ulls clucs a les possibles disfuncions que aquest particular tractament informatiu pugui provocar en l'audiència.

5. ELS ESCENARIS MÉS RECURRENTS

Pel que fa als escenaris on es produeixen els esdeveniments de caire violent, destaca molt especialment l'Orient Mitjà. Més d'un 30% de les informacions violentes aparegudes a la secció d'internacional informaven dels conflictes que, malauradament, caracteritzen aquesta part del planeta. Però la dada que més crida l'atenció de la taula 5 és aquest segon lloc que correspon a «escenari indefinit» i que s'emporta el 12'91% del total de les informacions violentes.

Taula 5. *Els escenaris*

	Antena3	Tele5	TVE1	Cuatro	TVE2	Canal+	Total
Orient Mitjà	22'32%	23'64%	34'41%	44'93%	43'75%	46'34%	30'10%
Indefinit	15'90%	11'50%	12'19%	12'32%	12'50%	7'32%	12'91%
Resta d'Espanya	12'54%	16'29%	4'30%	4'35%	0%	2'44%	9'69%
Àsia	6'73%	7'03%	9'68%	8'70%	6'25%	7'32%	7'77%
Europa	8'87%	5'11%	11'47%	2'90%	4'17%	14'63%	7'77%
EUA	9'17%	6'39%	7'17%	5'07%	0%	0%	6'72%
Amèrica llatina	5'81%	6'71%	3'94%	9'42%	16'67%	0%	6'28%
Madrid	6'12%	8'63%	4'30%	5'80%	4'17%	4'88%	6'20%
País Basc	4'59%	5'11%	4'30%	3'62%	2'08%	2'44%	4'36%
Àfrica	3'06%	2'56%	3'58%	2'17%	8'33%	14'63%	3'58%
Catalunya	3'67%	4'47%	1'43%	0'72%	0%	0%	2'71%
Galícia	0'92%	1'92%	0'72%	0%	0%	0%	0'96%
Resta del món	0'31%	0'64%	2'51%	0%	2'08%	0%	0'96%
Total	327 not.	313	279	138	48	41	1.146

Font pròpia

Escenari «indefinit» vol dir que a les notícies no apareix mencionat cap lloc en concret i tots els periodistes saben que, junt amb el què ha passat i qui ha estat el protagonista, l'on i el quan de la informació són de resposta obligada. Ignorar on ha passat un fet noticable hauria de ser un bon motiu per animar els editors dels informatius a rebutjar la notícia; i, en general, així passa. Però quan la informació i, sobretot, les imatges de què es disposen són prou espectaculars, punyents o simplement violentes, aquest rebuig desapareix per donar pas a una presència ressaltada d'aquesta informació, estirant del recurs a la violència explícita com a patró informatiu.

6. LES SECCIONS MÉS VIOLENTES

En general, la secció on hi ha més presència de violència explícita és la secció d'internacional. Val a dir que l'any analitzat ha estat particularment ric en desastres, accidents, conflictes i guerres esdevinguts a països estrangers. Ara bé, que la secció de successos, tot i ocupar el segon lloc de la taula 6, estigui tan allunyada de la secció d'internacional mereix una explicació una mica més aprofundida.

Taula 6. Seccions

Secció	Notícies	% Notícies amb violència
Internacional	721	62,91%
Successos	185	16,14%
Societat	121	10,56%
Nacional	98	8,55%
Cultura	13	1,13%
Altres	5	0,44%
Ciència	2	0,17%
Economia	1	0,09%
Total	1.146	100,00%

Font pròpia

El fet que, del total de notícies violentes analitzades, el 62'91% de les que s'han inclòs en la secció d'internacional contingui elements de violència explícita ajuda a transmetre la idea que, més enllà de les nostres fronteres, les coses no rutllen bé. Emfasitzar els fets violents de la informació internacional provoca que la representació mental que ens fem d'aquelles realitats llunyanes estigui necessàriament distorsionada. Per sort, una part de l'audiència, la que té una cultura viatgera, disposa d'elements informatius propis per contrastar aquesta representació mental, però què ha de pensar d'aquesta realitat aquella part de la població que no té el costum de viatjar?

D'altra banda, a la secció de successos només trobem elements de violència explícita en un 16'14% de les notícies. És un percentatge molt baix si el comparem amb la secció d'internacional. I si tenim en compte que la percepció d'inseguretat de què alerten els sondejos d'opinió està directament relacionada amb la vida quotidiana dels ciutadans, hauríem de concloure que aquesta percepció està necessàriament exagerada. Els responsables dels informatius acostumen a agafar-se a aquest argument, tal com vam tenir ocasió de comprovar en les Jornades que va organitzar al novembre de 2007 l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya. Però aquesta seria una conclusió errònia perquè estariem ignorant el fet que el bombardeig constant obrint informatius i encapçalant titulars acaba provocant, en termes emocionals, que no es pari atenció al lloc on passen les coses que ens diuen que passen i que tinguem tots la sensació que el nostre món, també el que vivim a casa nostra, és molt insegur.

7. ACTITUDS INFORMATIVES NEUTRALS?

La sensació de conflicte, inseguretat i violència en general troba un bon reforç en l'actitud dels professionals de la informació quan ens expliquen les notícies. En aquest sentit cal que recordem que ens movem en els paràmetres del periodisme informatiu; això vol dir que no s'admeten les opinions ni es veu amb bons ulls l'adjectivació de la informació. De fet, el més desitjable seria que totes les informa-

cions fossin explicades pels periodistes amb una actitud neutra. Malgrat, però, aquest apriorisme, de l'estudi es desprèn que totes les cadenes analitzades utilitzen l'actitud neutra per explicar les notícies en un percentatge mitjà del 60'78%. En la resta del percentatge es decanten per utilitzar actituds positives o negatives en funció del contingut de la informació que expliquen.

Si anem ara al detall de la taula 7 que es reproduïx tot seguit, veurem que l'actitud negativa dels narradors té molta més presència en els informatius que no pas l'actitud positiva. Només el 3'06% de les informacions han estat narrades amb actitud positiva mentre que el 36'16% van ser explicades amb actitud negativa. Aquesta gran diferència de percentatges indica molt clarament el to general que acaben tenint tots els telenotícies, si bé uns més que altres. Antena3 és la cadena que posa més èmfasi a subratllar els aspectes més negatius de les notícies i, quan ho fa, els seus periodistes reforcen aquesta vessant de la informació amb la seva actitud.

Taula 7. *L'actitud dels narradors*

Actitud	Antena3	Canal+	Cuatro	Tele5	TVE1	TVE2	TOTAL
Neutra	180	34	89	188	175	30	697
Negativa	137	7	47	110	96	17	414
Positiva	9	0	2	15	8	1	35
Total	326	41	138	313	279	48	1.146
Actitud							TOTAL
Neutra	55,21%	82,93%	64,49%	60,06%	62,72%	62,50%	60,78%
Negativa	42,02%	17,07%	34,06%	35,14%	34,41%	35,42%	36,16%
Positiva	2,76%	0,00%	1,45%	4,79%	2,87%	2,08%	3,06%
	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Font pròpia

8. ELS ADJECTIUS TAMBÉ EN SÓN RESPONSABLES

Quan els protagonistes de la informació intervenen amb les seves pròpies paraules, és normal que s'expressin utilitzant tota la riquesa del vocabulari de què disposin; això inclou adjectius, adverbis i construccions lingüístiques que s'avinquin amb el contingut, el to i l'actitud que vulguin adoptar per a fer arribar els seus missatges al conjunt social. En el nostre estudi hem analitzat tant l'ús d'adjectius que fan els protagonistes de la informació en les seves declaracions com l'ús que en fan els periodistes —ja siguin els conductors dels telenotícies com la resta de periodistes que hi intervenen— per a explicar els fets d'actualitat.

Taula 8. *Adjectius utilitzats pels protagonistes*

Cadena	Notícies	Mitjana	Cadena	Notícies	Mitjana
Antena3	54	1,30	TVE1	20	0,85
Canal+	5	2,80	TVE2	3	1,67
Cuatro	16	1,50			
Tele5	31	0,45	Total	129	1,12

Font pròpia

Taula 9. *Adjectius utilitzats pels periodistes*

Cadena	Notícies	Mitjana	Cadena	Notícies	Mitjana
Antena3	54	8,80	TVE1	20	6,90
Canal+	5	4,60	TVE2	3	0,67
Cuatro	16	5,06			
Tele5	31	3,61	Total	129	6'44

Font pròpia

Les dues taules anteriors reflecteixen aquesta anàlisi. Si els protagonistes de la informació adjectiven els fets de què parlen amb una mitjana d'1,12 adjectius per notícia, els periodistes —que, recordem-ho, haurien de ser neutrals en l'explicació de la informació— ho fan amb una mitjana de 6,44 adjectius per notícia. Aquest excés d'adjectivació indica clarament l'interès de les diferents cadenes de televisió a afegir la seva pròpia valoració als fets d'actualitat que narren.

L'aspecte més important de l'anàlisi de l'adjectivació té a veure amb la qualitat dels adjectius —positius, negatius o neutres— utilitzats per uns i altres. Pel que fa a l'adjectivació dels protagonistes de la informació en les seves intervencions davant els mitjans, destaca l'escassa presència d'adjectius neutres, és a dir, aquells que simplement són descriptius. Tele5 i TVE2 arriben a l'extrem de no utilitzar cap tall de veu que reculli declaracions dels protagonistes utilitzant adjectius neutres. Els adjectius positius tampoc són gaire apreciats; TVE1 és la cadena que els dona més espai en les cites directes que selecciona (23,53%).

Però la dada més important es refereix a l'adjectivació negativa que fan els protagonistes de la informació quan tenen a prop d'ells periodistes que recullen les seves paraules. Més de les tres quartes parts dels adjectius que utilitzen són negatius. I de totes les cadenes analitzades, són Antena3 (84,29%) i Tele5 (85,71%) les que els donen més presència en els seus informatius. Aquest nou element torna a enfortir la percepció negativa que de la realitat social assumim a través dels mitjans de comunicació.

Taula 10. *Adjectius utilitzats pels protagonistes de la informació*

Cadena	Positius	Negatius	Neutres	Total per cadena
Antena3	9 - 12'86%	59 - 84'29%	2 - 2'86%	70 - 100%
Canal+	1 - 7'14%	8 - 57'14%	5 - 35'71%	14 - 100%
Cuatro	2 - 8'33%	15 - 62'50%	7 - 29'17%	24 - 100%
Tele5	2 - 14'29%	12 - 85'71%	0 - 0%	14 - 100%
TVE1	4 - 23'53%	11 - 64'71%	2 - 11'76%	17 - 100%
TVE2	0 - 0%	5 - 100%	0 - 0%	5 - 100%
Total	18 - 12'50%	110 - 76'39%	16 - 11'11%	144 - 100%

Font pròpia

En contraposició a les dades anteriors, els conductors i periodistes que intervenen en els informatius de televisió, tot i utilitzar molts adjectius per explicar l'actualitat —recordem la mitjana de 6'44%—, no posen l'èmfasi en els adjectius negatius, sinó en els neutres, tal com marquen les normes d'estil del periodisme informatiu.

En la taula 10 s'aprecia que Cuatro i TVE1 són les cadenes que utilitzen més adjectius neutres, mentre que Tele5 és la que utilitza més adjectius positius. Pel que fa a l'adjectivació negativa, és Antena3 la que carrega més les tintes, amb un 40'21% d'adjectius negatius utilitzats pels seus periodistes.

Taula 11. *Adjectius utilitzats pels periodistes*

Cadena	Positius	Negatius	Neutres	Total
Antena3	21 - 4'42%	191 - 40'21%	263 - 55'37%	475 - 100%
Canal+	0 - 0%	0 - 0%	23 - 100%	23 - 100%
Cuatro	4 - 4'94%	14 - 17'28%	63 - 77'78%	81 - 100%
Tele5	14 - 12'50%	34 - 30'36%	64 - 57'14%	112 - 100%
TVE1	11 - 7'97%	40 - 28'99%	87 - 63'04%	138 - 100%
TVE2	0 - 0%	0 - 0%	2 - 100%	2 - 100%
Total	50 - 6'02%	279 - 33'57%	502 - 60'41%	831 - 100%

Font pròpia

9. CONCLUSIONS

Els resultats de l'anàlisi anterior ens permet arribar a les conclusions següents:

a) Utilitzar la violència explícita com a recurs narratiu comporta distorsionar la realitat, ja que és habitual que no s'informi del perquè d'un fet violent, de la mateixa manera que tampoc no s'informa dels antecedents ni de les conseqüències que en puguin derivar.

b) Tot considerant que la quantitat de violència explícita present en els informatius de televisió no és excessiva —un 7'58%—, el fet que se li doni el màxim protagonisme col·locant-la gairebé sempre en els titulars provoca la sensació que s'informarà de molta més violència de la que finalment s'acaba fent. Utilitzar la violència com a esquer per atraure audiència està en l'origen de la percepció d'inseguretat que tothom pateix.

c) Sabem que la televisió treballa amb imatges i això condiona sovint el contingut dels telenotícies. És comprensible, doncs, que si no es disposen d'imatges els editors es resisteixin a incloure determinades informacions. Seria desitjable, però, que totes les televisions apliquessin aquest mateix criteri per al cas invers; és a dir, que si no es disposa de prou informació o d'informació de prou interès per a l'audiència, no es donin com a notícies el que són simples imatges, sovint violentes.

d) L'excés de violència a la secció d'internacional dels informatius de televisió respon a la necessitat subjectiva de l'audiència de creure allò de «nosaltres estem molt millor». L'efecte col·lateral que deriva d'això és la percepció de viure en un món conflictiu, en guerra, on la mort sempre és present.

e) Hi ha un dèficit de professionalitat en l'actitud dels narradors de les notícies. El bon periodisme informatiu aconsella explicar la informació des d'una actitud neutra, però això només es fa en una mica més de la meitat de les informacions. La resta s'explica amb actitud negativa (36'16%) o positiva (3'06%) i, d'aquesta manera, s'influeix en la percepció que tindrà l'audiència.

f) Totes les cadenes de televisió analitzades coincideixen a explicar la informació a la seva audiència utilitzant una gran quantitat d'adjectius negatius. Explicar i interpretar la realitat social des d'un llenguatge més neutre ajudaria a reduir la percepció d'inseguretat que té la ciutadania i, tal vegada, s'aconseguiria així una major coincidència entre aquesta percepció i la violència real present a la realitat social.

BIBLIOGRAFIA

- BERGER, P.; LUCKMAN, T. *La construcción social de la realidad*. Buenos Aires: Amorrortu Editores, 1979.
- IMBERT, G. «El succés i la temptació de desordre: la fascinació pel fet anòmic». *Revista Catalana de Seguretat Pública*, núm. 4, juny de 1999.
- QUESADA, M. «Periodisme televisiu i violència, units per mutu desig». *Revista Catalana de Seguretat Pública*, núm. 4, juny de 1999.